

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Tiedeministeriö

Pohjoismaiden neuvosto
Sosiaalidemokraattinen ryhmä

Viitteenne

Viitteemme

Päivämäärä

17/58-

05.05/2017

Vastaus Pohjoismaiden neuvoston kirjalliseen kysymykseen E 10/2017 nollatoleranssista rasismista ja vihapuheen suhteen päivähoitossa ja koulussa

Pohjoismaiden neuvoston sosiaalidemokraattinen ryhmä nostaa kirjallisessa kysymyksessään esiin kaikissa Pohjoismaissa tärkeän aiheen. Myös Pohjoismaiden ministerineuvosto pitää aihetta erittäin tärkeänä. Kaikki Pohjoismaat sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti toimivat sekä kansallisesti että yhteisvoimin ennalta ehkäisevien toimien vahvistamiseksi. Työtä tehdään muun muassa Pohjoismaiden ministerineuvoston Demokratia, osallisuus ja turvallisuus -ohjelman (DIS) puitteissa.

Aihetta käsiteltiin myös Pohjoismaiden koulutus- ja tutkimusministerineuvoston (MR-U) kokouksessa 4. toukokuuta. Kokouksen yhteydessä järjestettiin teemakeskustelu koulutuksen tehtävästä vastakkainasettelun ja ääriliikehännän aikakaudella. Miten päiväkodit ja koulut voivat osaltaan edistää kaikkia osallistavaa yhteiskuntaa? Kuinka tärkeää kriittinen ajattelu ja pohdinta on kouluissa?

Koulutus- ja tutkimusministerineuvosto (MR-U) on DIS-ohjelman myötä perustanut pohjoismaisen verkoston, jonka tehtävänä on toimia ennaltaehkäisevästi edistämällä demokratiaa, osallisuutta ja turvallisuutta varhaiskasvatuksessa ja koulutusalailla. Euroopan neuvosto toteutti osana verkostoa vuonna 2017 EU:n tuella opettajille suunnatun pohjoismaisen oppimisresurssien pilottihankkeen *Teaching Controversial Issues* sekä koulujen rehtoreille suunnatun *Managing Controversy* -hankkeen. Pilottihankkeen tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja rehtorien osaamista ja tarjota heille konkreettisia työkaluja, joiden avulla he voivat innostaa nuoria vuoropuheluun ja keskusteluun kiistanalaisista ja haastavista aiheista.

Useat maat ovat jo tehneet tai ovat tekemässä muutoksia varhaiskasvatusta ja koulua koskeviin ohjausasiakirjoihinsa. Esimerkiksi Norja aikoo laatia uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vuodelle 2017. Siinä varhaiskasvatuksen velvoitteet rasismien ja pihapuheen ennaltaehkäisyssä tulevat nykyistä selkeämmin esiin. Norjan koulujen opetussuunnitelman perusteet on paraikaa lausuntokierroksella. Perusteissa korostetaan koulun roolia oppilaiden historiallisen ja kulttuurisen tietämyksen ja ymmärryksen välittäjänä. Koulun tukee myös vaikuttaa siihen, että jokainen oppilas voi vaalia ja kehittää omaa identiteettiään osallistavassa ja monimuotoisessa yhteiskunnassa. Koulun tulee välittää tietoa ja asenteita, jotka edistävät yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opetussuunnitelman perusteissa korostuu se, että jokaisella oppilaalla on oikeus tulla arvostetuksi ja kohdelluksi yhdenvertaisesti kunkin omien edellytysten ja tarpeiden mukaisesti joutumatta syrjityksi. Koulun selkeä monimuotoisuusnäkökulma tulee pitkällä tähtäimellä osaltaan vähentämään rasismia, suvaitsemattomuutta ja vihapuhetta. Opetussuunnitelman perusteiden uuden yleisen tason mukaisesti opetukseen aiotaan sisällyttää kolme monialaista kouluainetta: *Demokratia ja kansalaisuus, Kestävä kehitys sekä Kansanterveys ja elämänhallinta*.

Neljä Pohjoismaata on hiljattain (2014–2017) laatinut oman toimintasuunnitelman, jossa keskitytään väkivaltaisen ekstremismin, vihapuheen, rasismien ja muiden vastaavien teemojen torjuntaan. DIS-hankkeen oheisesta katsauksesta käy ilmi tarkemmat suunnitelmat, toimenpiteet ja toimijat. Pohjoismaiden politiikassa on panostettu pikemminkin yleisiin ja universaaleihin ennaltaehkäiseviin toimiin hyvän oppimis- ja kasvu ympäristön luomiseksi sen sijaan että yksittäisille ryhmille kohdistettaisiin erityistoimia.

Pohjoismaiden ministerineuvosto ja puheenjohtajamaa Norja järjestivät 2.–3. toukokuuta pohjoismaisen konferenssin, jonka aiheena oli päiväkodin ja koulun keskeinen asema osallistamisessa ja demokraattiseen kansalaisuuteen kasvattamisessa. Konferenssin tarkoituksena oli pohtia sitä, miten varhaiskasvatus ja koulu voivat vahvistaa lasten ja nuorten yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunnetta ja vähentää vihapuhetta, sekä miten näin voidaan ehkäistä syrjäytymisvaaraa sekä pahimmassa tapauksessa jopa radikalisoitumista ja väkivaltaista ekstremismia. Konferenssi oli suunnattu erityisesti niille, jotka ovat vastuussa politiikan kehittämisestä, tutkimuksesta tai käytännön työstä valtakunnallisesti, alueellisesti tai kuntatasolla eri Pohjoismaissa.

Yhteispohjoismaisin toimin vihapuhetta vastaan

Pohjoismaiden tasa-arvoministerit (MR-JÄM) hyväksyivät 2015 tasa-arvon pohjoismaisen yhteistyöohjelman *Yhdessä tasa-arvon puolesta – vahvempi Pohjola* vuosille 2015–2018. Siinä yksi painopistealueista on tasa-arvo julkisessa tilassa ja siihen liittyen eritoten sukupuolittunut vihapuhe. Työ käynnistyi Tanskan puheenjohtajuuskaudella vuonna 2015, ja sen tarkoituksena on ehkäistä ja torjua vihapuhetta ja sen seurauksia julkisessa keskustelussa ja tilassa. Selkeänä tavoitteena on, että naisilla ja miehillä sekä tytöillä ja pojilla Pohjoismaissa tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet näkyä ja kuulua mediassa ja osallistua julkiseen keskusteluun.

Tutkimusten mukaan miehet joutuvat naisia useammin vihan ja uhkailujen kohteeksi osallistuessaan yhteiskunnalliseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa. Sen sijaan naisiin kohdistuneissa vihanilmauksissa on usein kyse sukupuolittuneesta vihapuheesta, joka kohdistuu sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja ulkonäköön.

Vaikka Pohjoismaat ovat käynnistäneet useilla eri aloilla toimia vihapuheen ja rasismin kitkemiseksi, asiasta tarvitaan lisää tietoa. Siksi Pohjoismaiden tasa-arvoministerit ovat päättäneet priorisoida sukupuolittuneen vihapuheen vastaista työtä käynnistämällä seuraavat toimenpiteet:

- *Yhteispohjoismainen kartoitus*

Tasa-arvoasiain ministerineuvosto (MR-JÄM) on antanut NIKKIn (Pohjoismaisen tasa-arvotiedon keskus) tehtäväksi laatia pohjoismaisen kartoituksen, joka valmistuu keväällä 2017. NIKKIn kartoituksessa selvitetään ilmiön laajuus ja oikeudelliset näkökohdat sekä annetaan suosituksia oikeudellisista ja poliittisista toimista ja menetelmistä. Kartoitus esitellään vihapuhetta käsittelevässä kansainvälisessä konferenssissa kesäkuussa 2017.

- *13–18-vuotiaille lapsille ja nuorille suunnattu tietopaketti*

Pohjoismaista kartoitusta täydennetään tietopaketilla, joka julkaistaan viidellä pohjoismaisella kielellä. Sen kohderyhmän muodostavat 13–18-vuotiaat nuoret. Työhön osallistetaan myös Pohjoismainen lapsi- ja nuorisoyhteistyön komitea.

- *Vihapuhetta käsittelevä kansainvälinen konferenssi 21. kesäkuuta 2017 Stavangerissa*

Norja järjestää osana puheenjohtajuuskauden ohjelmaansa 21. kesäkuuta vihapuhetta käsittelevän konferenssin. Konferenssiin osallistuu pohjoismaisia ja kansainvälisiä asiantuntijoita, tutkijoita sekä kansalaisyhteiskunnan, median ja viranomaisten edustajia. Tarkoituksena on jakaa tietoa ja kokemuksia vihapuheen vastaisesta työstä. Erityisesti painotetaan sukupuolittunutta vihapuhetta ja nuorisonäkökulmaa. Konferenssin aikana lanseerataan myös NIKKIn kartoitus sekä nuorille suunnattu tietopaketti.

Terveisin

Torbjørn Røe Isaksen

Litteet: Katsaus pohjoismaisista toimijoista ja toimista demokratian, osallisuuden ja turvallisuuden edistämiseksi